

8. Zasenka, V. V. (2012). *Osvita osib z osoblyvostiamy psykhofizychnoho rozvytku: vyklyky chasu* [Education of persons with special needs: the challenges of time]. In *Pedahohichna i psykhologichna nauky v Ukraini Vol.2*, 350-362.
9. Kulbida, S. V., Chepchyna, I. I., Adamiuk, N. B., Zamsha, A. V., Zborovska, N. A., Ivaniusheva, N. V., & Leshchenko, O. M. (2011). *Kontseptsiia bilinhvalnoho navchannia osib z porushenniamy slukhu* [The conception of bilingual education of hearing impairment persons]. Kyiv: UTOG.
10. Kobernik, S. (Ed.) (2005). *Metodyka navchannia heohrafii v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh* [Methods of teaching geography in secondary schools]. Kyiv: Navch. Knyha.
11. Bibik, A. E. (Ed.) (1968). *Metodyka obuchenia geografii v srednei shkole* [The method of teaching geography in an school]. M.: Prosveshchenye.
12. Rubtsov, V. V. (1997). *O dvukh putiakh obrazovanyia poniaty u rebenka* [About two paths for concepts formation in child]. *Psykhologicheskai nauka y obrazovanye, Vol. 3*, 53-54.
13. Synov, V.M. (2010). *Psykhologo-pedahohichni problemy defektologii ta penitentsiarii* [Psycho-pedagogical problems of defectology and penitentiary]. Kyiv: «MP Lesia».
14. Nykitynoi, M. Y. (Ed.) (1989). *Surdopedahohyka* [Deaf Education]. Moscow: Prosveshchenye.
15. Terno, S. O. (2000). *Umovy formuvannia naukovykh poniat u uchniv na urokakh istorii* [Conditions for the formation of scientific concepts of students in history class]. *Istoriia v shkoli, Vol.1*, 9-12.
16. Fedorenko, O.F. (2011). *Multymediinyi suprovid u navchalno-vykhovnomu protsesi ditei z porushenniamy slukhu* [Multimedia support in the educational process of children with hearing]. *Dytyna iz sensorymy porushenniamy: rozvytok, navchannia, vykhovannia, Vol.2*, 206-213.
17. Bichikova, O., Fedorenko, O. (2013). *Zastosuvannia proektnoi systemy navchannia z metoiu rozvytku kompetentnosti uchniv iz porushenniam slukhu* [Application project training system to develop competencies of students with hearing impairment]. *Defektolohiia. Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia, Vol. 3*, 59-62.
18. Taranchenko, O.M. (2013). *Rozvytok systemy osvity osib z porushenniamy slukhu v konteksti postupu vitchyzniano nauky ta praktyky* [Development of hearing impairment persons education in the context of the progress of national science and practice]. Kyiv: O.T. Rostunov.
19. Lytovchenko, S.V. (2007). *Naukovo-metodychni zasady navchannia osib z porushenniamy slukhu u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Scientific and methodical bases of training persons with hearing impairment in higher education]. Kyiv: «LITO».
20. Shyf, Zh. Y. (1935). *Razvytye nauchnykh poniaty u shkolnyka* [Development of scientific concepts in pupils]. Moscow: Hosud. uchebno-pedahohycheskoe yzd.

УДК 376 – 056.262 : [37.015.31:177] (072)

Довгопола К.С.

канд. псих. наук, науковий співробітник
лабораторії тифлопедагогіки
Інституту спеціальної педагогіки НАПН
України, м.Київ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ КОРЕКЦІЇ РОЗВИТКУ
(ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПОВЕДІНКИ) У ПІДГОТОВЧИХ КЛАСАХ
ШКІЛ СЛІПИХ ТА СЛАБОЗОРИХ**

У статті викладені методичні рекомендації з проведення занять профілактики та корекції порушень поведінки у підготовчих класах шкіл сліпих та слабозорих.

Порушення поведінки сліпих та слабозорих дітей розглядаються у спеціальній психології як вторинне відхилення у розвитку, яке підлягає корекції. Описано структуру занять, частоту їх проведення, вимоги до приміщення. Наведено приклади психологічних ігор і вправ, які сприяють: адаптації дитини з вадами зору до нових умов; формуванню адекватного відношення до іншого; формуванню адекватного відношення до самого себе; формуванню навичок самоконтролю та саморегуляції; розвитку навичок спілкування.

Ключові слова: діти з порушеннями зору, корекція розвитку, адаптація, порушення поведінки, психологічні заняття.

Порушення зору відбиваються на проявах активності особистості в усіх сферах діяльності дитини, в тому числі і поведінці. Проте порушення поведінки сліпих та слабозорих дітей розглядаються у тифлопедагогії та тифлопсихології як вторинне відхилення в розвитку і підлягає корекції. Цей процес процес здійснюється у двох взаємопов'язаних напрямках: виправлення недоліків у різних сферах розвитку дитини та сприяння подальшому розвитку особистості [2, с. 72]. Загальна психологія, в т.ч. і тифлопсихологія, одним з найсприятливішим періодів для прищеплення позитивних навичок і звичок поведінки називає початок навчання у школі.

Програма «Корекція розвитку», зокрема і її частина «Профілактика та корекція порушень поведінки» призначена для роботи з дітьми молодшого шкільного віку з вадами зору (сліпими та слабозорими) у закладах освіти.

Заняття мають відбуватися не рідше 1 разу на тиждень, бажана умова – постійний час та місце. Рекомендована кількість дітей на заняттях 4-7 чоловік. Групова робота повинна проводитися у просторому та добре провітрюваному приміщенні. При виборі приміщення психологу варто врахувати, що більшість занять передбачають фізичну активність дітей.

Структура занять включає у себе обов'язковий ритуал привітання, вправу для розминки та основні вправи. У кінці заняття проводиться вправа на рефлексію, релаксацію та ритуал прощання. Ритуали привітання та прощання обираються у залежності від стану групи та пріоритетів психологічної роботи.

Представлена програма є варіативною. В залежності від специфіки групи та окремих дітей психолог самостійно розставляє кількість годин, може замінювати ігри та вправи, або використовувати додаткові.

Обов'язковим є використання діагностичного інструментарію (що закладено у програму), відповідно до результатів якого психолог може реалізувати варіативність та оцінити ефективність корекційної програми.

Програма «Профілактика та корекція порушень поведінки» містить наступні блоки (напрями):

1. Формування адекватної поведінки.
2. Профілактика і корекція агресивної поведінки.
3. Профілактика та корекція труднощів у спілкуванні.
4. Профілактика та корекція імпульсивних проявів поведінки молодших школярів, розвиток довільності поведінки та навичок самоконтролю.
5. Формування психологічної готовності до переходу до середньої ланки освіти та профілактика можливої дезадаптації.

Блок формування адекватної поведінки представлений для занять з дітьми з вадами зору у підготовчому класі. Ці заняття мають на меті створення сприятливих умов для пізнання дитиною з вадами зору самої себе та усвідомлення себе частиною соціуму, формування навичок соціально адекватної поведінки. Головними завданнями цього етапу є:

- адаптація дитини до нових умов;
- формування адекватного відношення до іншого;
- формування адекватного відношення до самого себе;

- формування навичок самоконтроля та саморегуляції;
- розвиток навичок спілкування.

Психологу варто звернути увагу на те, що для реалізації даної корекційної програми важливим є створення на заняттях моделі соціального успіху учнів. У будь-якій новій вправі чи грі психолог є першим виконавцем, який знайомий з правилами, умовами та ходом гри. Його участь повинна робити заняття більш радісними, сприяти включенню у гру сором'язливих та несміливих дітей.

На заняттях планується організація і проведення різноманітних психологічних вправ і завдань (які психолог підбирає відповідно до результатів діагностики, особливостей групи та кожної дитини). Серед вправ, запропонованих у програмі, є наступні.

«*Знайомство*» (варіант з повітряними кульками). Діти стають в коло і по черзі передають один одному повітряну кульку, при цьому називаючи своє ім'я. Через деякий час кулька передається із запитанням. Той, хто взяв її відповідає і передає іншій дитині, теж про щось запитуючи.

«*Шеніт та крик*» - вправа спрямована на те, щоб діти краще запам'ятали імена один одного. Також гра сприяє зменшенню напруженості та відчуття скутості, допоможе розкріпостити голос. Учні спокійно ходять по кімнаті. Психолог оголошує, що у нього є дзвіночок, і почувши його дзвін всі повинні замертти на місці і очікувати вказівок.

Вправа починається з того, що кожний вимовляє своє ім'я – спочатку пошепки, а потім все голосніше і голосніше. При цьому дітям потрібно рухатися всім тілом у ритмі, який задається кількістю складів у імені. З підвищенням гучності рухи повинні ставати інтенсивнішими. Психолог повинен прослідкувати, щоб діти не зачіпали один одного. Якщо дозволяє розмір приміщення і стан залишкового зору учнів, то у кінці вправи діти повинні бігти кімнатою, розставивши руки в сторони і голосно кричати своє ім'я. Коли вони закричать з усіх сил, психолог дзвонить у дзвіночок і закінчує вправу.

Гра «*Покажи тварину*» («*Опиши тварину*») спрямована на розвиток уяви, вивільнення спонтанності поведінки, зняття скутості. Психолог обирає одну дитину і на вушко говорить йому назву тварини. Варто обирати тварин, яких з найбільшою ймовірністю знають всі діти. Завдання дитини – зобразити (описати) цю тварину, не називаючи її. Можна поєднувати жести і опис. Решта дітей повинні відгадати тварину. Потім обирається інша дитина. Бажано, щоб кожен мав змогу зобразити тварину.

Гра «*Увірвися в коло*» допомагає згуртувати групу та зняти скутість. Діти стають в коло і тримаються за руки. За бажанням з кола виходить один учень. Його завданням є увійти в коло, дозволяється використовувати хитрощі, вмовляння, прохання тощо. Інші діти намагаються не впускати.

Вправа «*Рукостискання*» сприяє покращенню координації рухів та довіри між учасниками групи. Психолог пропонує дітям розділитися на пари, обираючи собі партнером того, з ким хочеться ближче познайомитись. Гравці стають обличчям один до одного. Вони міцно тиснуть один одному руки та дивляться в очі (актуально тільки для тих, у кого є достатній залишковий зір). За командою психолога учні закривають очі і роблять кілька кроків назад спиною. При цьому їх руки повинні бути у тому ж положенні, що і під час рукостискання. Після цього один з партнерів говорить: «Іди до мене». Тоді обидва починають рух один до одного і, не відкриваючи очей, намагаються знову потиснути руку партнеру. Коли їм це вдається, діти відкривають очі і психолог пропонує їм розказати, що вони відчували, чи були труднощі, як їх вдалось подолати.

Гра «*Ім'я на вушко*» допомагає швидкому створенню атмосфери довіри у групі, відчуття згуртованості. Спочатку діти вільно переміщуються по кімнаті і здороваються один з одним наступним чином: шепочуть слова привітання та власне ім'я всім зустрічним тихенько на вушко. Це потрібно робити так, ніби передається велика таємниця, про яку ніхто не повинен довідатися. Коли кожна дитина поспілкується

приблизно з половиною гравців, психолог дзвонить у дзвіночок. Діти зупиняються і чекають вказівок. Тепер завдання змінюється: потрібно ходити залом і кожному зустрічному називати не своє, а його ім'я. Якщо хтось з дітей забув чи переплутав ім'я, то він повинен прошепотіти на вушко: «Я хотів би дізнатися, як тебе звати». Психолог зупиняє гру дзвоником, коли більшість гравців поспілкувались один з одним.

Гра «*Японський метелик*» використовується для поступового залучення дітей у групу, зняття відчуття напруженості. Обирається один учасник, який буде грати роль «торі». «Торі» - це птах японською. Решта дітей грають ролі «метеликів». Торі стає у центрі кола з закритими очима і витягнутими вперед руками. Долоні розкриті і дивляться вгору. Метелики повільно йдуть довкола торі. Час-від-часу хтось з метеликів злегка торкається долонь торі. Торі намагається піймати за руку цього гравця. Як тільки метелик є спійманим, він також стає у центр з відкритими долонями і стає торі. Тепер гравці дражнять двох торі. Гра продовжується, поки не пійманим залишиться тільки один метелик.

Вправа «*Хто голосніше закричить*» спрямована на згуртування групи та зняття емоційного напруження. Психолог пропонує дітям голосно кричати різні звуки. Крик поступово повинен перетворитися у загальну мелодію.

Гра «*Колективне зображення тварини*» пропонується як продовження вправи «Хто голосніше закричить». Група дітей ділиться на кілька підгруп по 2-3 людини. Бажано, щоб учні самі обрали, з ким вони хотіли би працювати разом. Кожна підгрупа обирає собі тварину (або її задає психолог) і домовляється, як саме вони будуть її показувати жестами, видавати відповідні звуки та описувати (варіант для незрячих), не називаючи її. Інші діти повинні вгадати, що це за тварина.

Колективний малюнок (аплікація, розповідь тощо). Варіант обирає психолог, залежно від особливостей групи та наявності і гостроти зору. Перед початком потрібно запропонувати учням обговорити, що саме вони збираються намалювати (на яку тему буде аплікація чи розповідь). Після завершення результат колективно обговорюється.

Командна гра «*Покажи дію людини*» (Покажи та опиши дію людини) сприяє розвитку емпатії та саморегуляції поведінки, допомагає учням зрозуміти зв'язок між думками, почуттями і поведінкою, можливість регуляції власного емоційного стану, а також тренує навички невербального спілкування. Гру можна проводити на початку кожного заняття, змінюючи теми. Особливості проведення гри обирає психолог, залежно від наявності та гостри залишкового зору учнів.

Група ділиться на дві підгрупи. Психолог завчасно готує аркуші, на кожному з яких написано завдання для демонстрації, відповідно до теми. (З часом діти можуть самі обирати і записувати завдання, які виконуватимуть гравці іншої команди). Кожна підгрупа викликає по одному учня із іншої команди. Обраний учень обирає один аркуш, мовчки читає завдання. (Якщо діти ще не вміють читати, то психолог повідомляє завдання кожному на вушко.) А потім без слів, користуючись жестами і пантомімою показує своїй команді те, що написано на аркуші (тотально незрячим та дітям з незначним залишковим зором потрібно додатково використовувати словесний опис, не називаючи власне задану дію). Члени його підгрупи повинні вгадати, що саме демонструє гравець. Аналогічно проводяться ігри і за іншими темами.

Гра «*Не моргай!*» підходить тільки для дітей з залишковим зором, якщо немає протипоказань. Гра розвиває навички самоконтролю. Діти розподіляються на пари. Їх завдання уважно дивитися один одному в очі і не моргати. Переможець обирає, з ким він продовжить гру.

Вправа «*Дзеркало*» тренує навички невербального самовираження, розвиває саморегуляцію і вміння розуміти інших людей. Варіант проведення обирає психолог, залежно від наявності та гостри залишкового зору учнів. Вправа може проводитися парами, або у спільному колі. Обирається один ведучий, інший (або всі інші діти) стають його «дзеркалом». Будь-яку дію ведучого повинне повторити «дзеркало».

Незрячим дітям дозволяється тактильно «роздивлятися» ведучого та задавати йому запитання, також використовується допомога психолога.

Вправа «*Все навпаки*» сприяє розвитку саморегуляції та уважності учнів. Психолог пропонує дітям розділитися на пари. Кожна пара отримує картки, на яких символічно зображені рухи. Наприклад, руки вгору, в сторони, вправо тощо. Один з гравців повинен виконати ці рухи, але навпаки, а другий показати правильно заданий рух.

Психолог повинен видозмінювати вправу, залежно від особливостей групи. Наприклад, завдання можуть бути не зображені на картках, а показані чи названі психологом; діти можуть не розбиватися на пари, а всі разом виконувати названий рух навпаки тощо.

Вправа «*Камінь та мотузка*» містить елементи ізотонічної гімнастики, що дозволяє чергувати напруження та розслаблення м'язів тіла, тим самим сприяючи зняттю м'язової напруженості, вчить основам саморегуляції та самоконтролю, а також виконує роль релаксаційної вправи.

Психолог повинен підготувати камінь та звичайну мотузку. Гравці та ведучий зручно розміщуються на підлозі (або на стільцях) у коло. Психолог показує дітям камінь і питає: «Що у мене в руках?». Дає кожному учню потримати його в руках, «акцентуючи увагу на його вазі, формі та поверхні, а головне на твердості. Потім пропонує всім дітям стиснути кулаки так, щоб вони стали схожі на камінь. Демонструє власні стиснуті кулаки та перевіряє «твердість» кулаків дітей.

Після цього психолог демонструє учням мотузку, дає кожному потримати її, пропонує скрутити, скласти, стиснути, акцентуючи увагу на її м'якості, гнучкості, піддатливості. Потім пропонує розслабити всім руки, щоб вони стали схожі на мотузку. Демонструє власні розслаблені руки та перевіряє правильність виконання завдання.

З часом психолог вчить дітей за власною волею напружувати і розслабляти різні групи м'язів, а також всього тіла в цілому.

Вправа «*Створи карикатуру*» створює умови для ототожнення учнями себе з важливим дорослим, допомагає самовираженню і усвідомленню межі між дозволеним та недозволеним. Психолог пропонує дітям намалювати карикатури один на одного, попередньо пояснивши, що це таке. Для прикладу психолог малює карикатуру на когось знайомого дітям. При цьому важливо вчити дітей відчувати можливість образити, і вчити у соціально прийнятній формі виразити власне ставлення до тих якостей, які не подобаються. Варіант – діти створюють карикатуру на самих себе. Психолог повинен обирати доступні дітям засоби – графічне чи словесне малювання, використання міміки, жестів та звуків.

Бесіда за результатами вправи «Створи карикатуру»: «*Що ти відчуваєш?*» допомагає дітям відчути стан співробітництва і довіри; дозволяє інтеріоризувати моральні та культурні поняття. Кожен учень демонструє створену карикатуру, а інші повинні вгадати, на кого вона. Після цього психолог проводить бесіду, стимулюючи дітей до вираження емоцій; розпитує про труднощі: чи важко було створити карикатуру і не образити. Також оговорюються емоції дітей, які впізнали себе на карикатурах. Колективно обговорюються риси характеру, які заважають у спілкуванні (в цілому, не згадуючи конкретних людей) і рис, які допомагають у спілкуванні.

Вправа «*Розтопи холодний візерунок*» допомагає розслабитись та відпочити. Всі діти зручно сідають, слухають психолога і намагаються зобразити те, про що він розповідає. Психолог пропонує глибоко вдихнути, не підіймаючи плечей, і спрямувати повітря у живіт. Під час видиху губи злегка привідкриті. Відчути, як тепле дихання вільно лине, ніби намагаючись розтопити візерунки холоду на склі (або розпорошити пір'їнки). Повторити кілька разів.

Вправа «*Дружній шарж (портрет, фотографія)*» стимулює самоаналіз власного стану та емоцій, аналіз суджень інших людей, відчуття включеності у соціум. Спочатку

психолог пояснює дітям різницю між карикатурою (смішно) і дружнім шаржем (по-доброму весело). Також психолог підштовхує до обговорення того, що до людей потрібно ставиться з повагою.

Учні пропонуються намалювати дружні шаржи, портрети (для незрячих дітей можна використовувати мовленнєве малювання). За результатами виконання завдання проводиться бесіда «*Що ти відчуваєш?*», в ході якої обговорюються труднощі та емоції учасників.

Вправа «*Намалюй свій настрій*» (Підбери музику, яка відображає твій настрій, Покажи тактильну дощечку, яка відображає твій настрій) сприяє розвитку рефлексії та емпатії. Психолог пропонує дітям намалювати свій настрій одним кольором («Будь-яким, яким хочеться»). Вибір зображення і кольору має бути вільним. Дітям з важкими порушеннями зору психолог пропонує вибрати тактильну дощечку (завчасно підготовлені) або музику, яка відображає настрій.

За результатами вправи проводиться бесіда, в ході якої обговорюється малюнок або вибір дітей, можливі труднощі та емоції, які виникли в ході виконання.

Вправа «*Вгадай настрій людини на фотографії*» (Вгадай настрій людини за описом) сприяє розвитку емпатії, невербальній комунікації та рефлексії. Психолог пропонує дітям вгадати настрій людини, яка зображена на фото (чи за словесним описом) та пояснити, чому вони так думають. Фото та описи повинні відобразити найпростіші і яскраві емоції, які діти зможуть відгадати.

Вправа «*Зобрази настрій*» є продовженням попередньої вправи. Психолог пропонує дітям намалювати відгадані настрої або спробувати зобразити їх пантомімою і жестами. Пригадати себе у названому настрою, описати ті відчуття, які при цьому виникають.

Релаксаційна вправа «*Вогонь – лід*» спрямована за зняття м'язового напруження. Діти виконують завдання стоячи у колі. За командою «Вогонь» учні починають інтенсивні рухи тілом. За командою «Лід» вони повинні застигнути у тій позі, у котрій почули команду. Потрібно кілька разів чергувати команди та змінювати кількість часу, відведена на їх виконання.

Найважливішим у проведенні занять з корекції розвитку є організація психологом усвідомленого, активного, зацікавленого та самостійного (що не виключає необхідності допомоги дорослого) виконання дітьми різноманітних ігрових, навчальних та психологічних завдань. Психолог забезпечує умови спеціальної організації діяльності учнів з урахуванням типологічних особливостей розвитку дітей з порушеннями зору, їх вікових особливостей та індивідуальної специфіки кожної дитини.

Література

1. Кобильченко В. В. Психологічне здоров'я та благополуччя дітей з порушеннями психофізичного розвитку як актуальна проблема спеціальної психології / В. В. Кобильченко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. - 2014. - Вип. 5. - С. 65-73.
2. Синьова Є.П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: моногр. / Є.П. Синьова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 442 с.
3. Фопель К. Сплоченность и толерантность в группе. Психологические игры и упражнения. Пер. с нем. / Клаус Фопель – М. : Генезис. 2002. – 336 с.

К.С. Довгополая

Методические рекомендации по проведению занятий коррекции развития (профилактика и коррекция нарушений поведения) в подготовительных классах школ слепых и слабовидящих

В статье изложены методические рекомендации по проведению занятий по профилактике и коррекции нарушений поведения в подготовительных классах школ слепых и слабовидящих. Нарушения поведения слепых и слабовидящих детей рассматриваются в специальной психологии как вторичное отклонения в развитии, которое подлежат коррекции. Описаны структура занятий, частота их проведения, требования к помещению. Приведены примеры психологических игр и упражнений, которые способствуют: адаптации ребенка с нарушениями зрения к новым условиям; формированию адекватного отношения к другому; формированию адекватного отношения к самому себе; формированию навыков самоконтроля и саморегуляции; развитию навыков общения.

Ключевые слова: дети с нарушениями зрения, коррекция развития, адаптация, нарушения поведения, психологические занятия.

Kateryna Dovgopola

Methodical recommendations on conducting classes of correction of development (prevention and correction of behavior) preparatory classes in schools of blind and visually impaired

The article presents guidelines for conducting classes prevention and correction of behavior in schools preparatory classes blind and visually impaired. Behavioral problems blind and visually impaired children in special psychology considered as a secondary deflection of which is subject to correction. We describe the structure of employment, the frequency of their requirements for space. These are examples of psychological games and exercises that promote: adaptation of the child with visual impairments to new conditions; the formation of an adequate relationship to the other; adequate formation to himself; the skills of self-control and self-regulation; development of communication skills.

Keywords: children with visual impairments, correction of development, adaptation, behavior problems, psychological exercises.

References:

1. Kobylchenko, V. V. (2014). *Psykhologichne zdorovia ta blahopoluchchia ditei z porushenniamy psykhofizychnoho rozvytku yak aktualna problema spetsialnoi psykholohii* [Psychological health and well-being of children with mental and physical development as a topical issue special psychology]. In *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 5, 65-73.
2. Synova, Ye. P. (2012). *Osoblyvosti rozvytku i vykhovannia osobystosti pry hlybokykh porushenniakh zoru* [Features of the development and education of the individual with profound visual impairment]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P.Drahomanova.
3. Fopel, K. (2002). *Splochnost i tolerantnost v gruppe. Psihologicheskie igry i uprazhneniia* [Cohesion and tolerance in a group. Psychological games and exercises] Moscow: Genezis.

УДК: 371.3

Жук В.В.

завідувач лабораторії сурдопедагогіки
Інституту спеціальної педагогіки НАПН
України, м.Київ.

Рецензент: Таранченко О.М. д.пед.н.

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ

Автором розглянуто оновлення змісту усіх ланок навчання дітей з порушеннями слуху як складову реформування освітньої галузі в цілому.